

АКТУАЛЬНІ
ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

Альманах наукового товариства "Афіна"
кафедри культурології

Випуск 10

Том I

ББК 71.0

А 43

УДК 008:168.522

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: Альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології: У 2-х т. – Вип. 10 / За ред. проф. В.Г. Виткалова. – Рівне: РДГУ, 2010. – Т. 1. – 187 с.

Головний редактор:

Виткалов В.Г. - кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології РДГУ (голова редколегії)

Редакційна колегія:

Афанасьєв Ю.Л. - доктор філософських наук, професор НАКККіМ (Київ)
Баканурський А.Г. - доктор мистецтвознавства, професор Одеського національного політехнічного університету
Воробйов А.М. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Дем'янчук О.Н. - доктор педагогічних наук, професор Луцького інституту розвитку людини „Україна”
Жилюк С.І. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Коваль Г.П. - доктор педагогічних наук, професор РДГУ
Кралюк П.М. - доктор філософських наук, професор НУ „Острозька академія”
Круль П.Ф. - доктор мистецтвознавства, професор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Кушнарєнко Н.М. - доктор педагогічних наук, професор ХДАК
Поніманська Т.І. - кандидат педагогічних наук, професор РДГУ
Постоловський Р.М. - кандидат історичних наук, професор РДГУ
Стоколос Н.Г. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Троян С.С. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Черніговець Т.І. - кандидат педагогічних наук, доцент РДГУ
Швецова-Водка Г.М. - доктор історичних наук, професор РДГУ
Яремко-Супрун Н.О. - доктор мистецтвознавства, професор РДГУ

Рецензенти:

Арцишевський Р.А. - доктор філософських наук, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки
Брилін Б.А. - доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського

Науковий редактор і упорядник – **проф. Виткалов В.Г.**

ISBN 978-966-8424-77-9

Редакція не завжди поділяє точку зору автора. За точність наведених цитат, імен, прізвищ, дат відповідальність несуть автори.

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 26.11.2010 р.)

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, серія КВ № 15561-4033 Р. Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

УДК 37.034-053.6

**Чуздюк Г.М. – аспірант кафедри загальної і соціальної педагогіки
та акмеології РДГУ****ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

Модернізаційні процеси, що відбуваються в українському суспільстві, збігаються у часі з поширенням та поглибленням глобальних тенденцій світової цивілізації: моральним зубожінням, проявом деформації в системі ціннісних орієнтирів сучасної молоді, зниженням значущості моральних принципів, норм та ідеалів, низьким рівнем розвитку моральної культури, духовно-моральних цінностей і почуттів, викривленням моральної мотивації та нехтуванням моральними потребами. Чи не найнижчу сходинку, у духовному світі молодих людей, займають морально-ціннісні орієнтації, глибинним підґрунтям яких є моральні цінності, що виступають основним орієнтиром моральної поведінки людини. Тому в наш час *є актуальною проблема* формування морально-ціннісних орієнтацій сучасної молоді.

Метою статті є дослідити, що являють собою ціннісні орієнтації у моральному житті сучасного студента та проаналізувати їх взаємозв'язок із формуванням морально-етичних цінностей у молодих людей.

Ціннісна проблематика турбує людину відтоді, як вона усвідомила свою відокремленість від навколишнього світу і водночас зв'язок із ним.

Поняття «ціннісні орієнтації» як наукова категорія досліджувалося у різних галузях науки: філософії, соціології, психології та педагогіки. Так, вітчизняні філософи (В.Василенко, О.Дробницький, Д.Столович та ін.) розглядають категорію «ціннісні орієнтації» на рівні сутнісних сил людини як важливу ознаку особистості, що зумовлює регулятивну функцію її поведінки [9]. В основу соціологічного підходу до ціннісних орієнтацій (Т.Бутківська, А.Здравомислов, В.Ольшанський та ін.) [3] покладена трактовка ціннісних орієнтацій як найважливіших регуляторів суспільної поведінки. Психологи (Б.Ананьєв, Л.Виготський, Г.Костюк та ін.) розглядають ціннісні орієнтації як елементи внутрішньої структури особистості, що визначають стратегічну мету її життя, як внутрішній регулятор діяльності людини (С.Нартова-Бочевар) [2].

На думку А.Здравомислова, ціннісні орієнтації крім регулюючої функції, є ще й засобом виховання, цілеспрямованого впливу, їх дія розповсюджується не лише на структури свідомості, а й на підсвідомість. Вони впливають на мотиваційну сферу особистості, виражаються у боротьбі між обов'язком та бажанням [3]. З цим висловлюванням солідарні також і педагоги.

Зокрема, П.Ігнатенко, Л.Крицька, О.Сухомлинська та ін. вбачають у ціннісних орієнтаціях провідний механізм впливу на особистість, її поведінку, а виховання на основі цінностей вважають основним шляхом реалізації її духовно-морального потенціалу. При цьому сучасні педагоги (В.Алексєєва, К.Донченко, Н.Волошина) додають, що ціннісні орієнтації характеризуються як спрямованість особистості на ті чи інші цінності і як такі, що визначають її поведінку, потреби, інтереси, рівень свідомості. Як влучно до цього додає О.Норов, ціннісна орієнтація особистості – результат проекції цінності – «явища соціумної свідомості на емпіричну площину свідомості індивідуальної» [7; 25]. Звідси випливає, що цінності пов'язані з ціннісними орієнтаціями, тому їх треба вивчати у повній взаємозалежності. Як елемент структури особистості, найважливіше утворення свідомості та самосвідомості, ціннісні орієнтації визначають стратегію моделі поведінки людини, відображають, чи внутрішньо готова особа до здійснення якоїсь певної дії, вчинку, у відповідності до власних потреб та інтересів.

Сенситивним періодом у вартісно-орієнтаційному становленні особистості молоді людини є студентські роки. Саме цей вік вважається зрілим для формування морально-ціннісних орієнтацій студентської молоді, забезпечення їхнього функціонування як особливої системи, котра справляє значний вплив на особистісну спрямованість, моральну активність, вироблення стійкої системи морально-етичних цінностей, впливу на моральні потреби, інтереси, моральну мотивацію; сприяє моральному самовдосконаленню молоді людини.

Сучасний дослідник проблем морального виховання студентської молоді О.Кузнецова, наголошує на важливості вивчення ціннісних орієнтацій студентства, адже вважає, що тим самим вивчаємо особистість студента як певний морально-психологічний тип. Вона виділяє три найзагальніші рівні ціннісних орієнтацій молодих людей:

а) орієнтація на різноманітні цінності (навчання, знання, покликання, начитаність, усвідомленість свого місця в житті, соціально значуща перспектива тощо). Саме на цьому рівні виникають різноманітні соціальні, духовні, естетичні потреби, що мають вплив і на моральні орієнтири молоді;

б) зовнішній, формальний характер ціннісних орієнтацій, коли студент зорієнтований на вищі цінності зовні, формально, що свідчить про деяку моральну ущербність індивіда;

в) відсутність ціннісних орієнтацій у зв'язку з несприятливим духовним і етичним розвитком. У таких студентів відсутній світогляд, що визначає моральне самовизначення людини; її життєва спрямованість – аморфна, імпульсивна [4; 29].

Звідси, випливає, що цінності повністю впливають на ціннісні орієнтири особистості і ніби трансформуються у них.

У теорії та практиці виховання важливим є врахування того, що тільки визнана в результаті оцінки цінність, усвідомлювана і пережита як така, спроможна виконувати свою найважливішу функцію – орієнтира при прийнятті рішення людиною у тому чи іншому поведженні. У свою чергу, морально-ціннісні орієнтації, що виступають як провідні в набутті людиною своєї суті, слугують цілям відтворення і нарощування морального потенціалу суспільства [6]. Коли відомо, яким моральним цінностям молода людина віддає перевагу, то можна відповісти на питання, що служить її орієнтиром у житті.

При цьому Т.Куртева вказує на важливу роль потреб у творенні, освоєнні та реалізації цінностей [5]. Вивчаючи систему та структуру потреб студентів В.Вербець наголошує, що до найважливіших моральних потреб молоді належать потреби у визнанні, повазі зі сторони оточуючих і, насамперед, колективу, групи членом якої є особистість, у бажанні створювати та підтримувати морально-психологічний клімат у студентському колективі, у сім'ї, повсякденному спілкуванні тощо [1]. Звідси випливає, що важливим завданням ВНЗ є створення умов не тільки для формування професійних якостей молоді людини, а й морально-духовних орієнтирів майбутнього фахівця, створення такого стилю життя колективу ВНЗ, що надавало б можливість кожному студенту перейматися суспільно важливими інтересами, законами і нормами поведінки, виступало б як джерело моральної спрямованості студентів, вихованні студентства як потенційного творця не лише матеріальних, а й духовних цінностей. Крім цього важливо враховувати, що ціннісні орієнтації визначають сутнісні характеристики особистості, а тому, на нашу думку, потрібне створення певної розробки методики формування ціннісних орієнтирів, перевірки критеріїв сформованості моральних цінностей молоді на кожному віковому етапі.

А.Павліченко при цьому додає, що потрібна увага викладачів не на збільшенні обсягу навчальної інформації, а на її «ціннісному заакцентуванні» [8; 107]. Лише за таких умов отриманні знання перейдуть у переконання і ціннісні орієнтації, що реалізуються у поведінці особистості. При цьому, на думку В.Ядова, включення ціннісних орієнтацій у структуру особистості, дозволяє пізнати найбільш загальні детермінанти мотивації поведінки [10]. Адже поведінка, що підпорядкована системі стійких морально-ціннісних орієнтирів є і їх

реалізацією, свідчить про свідоме керування своїми вчинками та діями. Крім цього, засвоюючи моральні цінності суспільства і перетворюючи їх на ціннісні орієнтири, мотиваційні сили своєї поведінки, студент стає активним творцем як у суспільній, так і в духовно-моральній діяльності.

Отже, аналізуючи, що собою являють ціннісні орієнтації у різних галузях наук та їх безперервний взаємозв'язок із моральними цінностями, бачимо, що найважливішим періодом у формуванні морально-ціннісних орієнтацій є навчально-виховний процес у ВНЗ: насичений на різну інформацію та прояви різної поведінки, і саме тут молодій людині потрібно вибрати те, що буде професійно та духовно визначати її життєвий шлях, її морально-ціннісні орієнтири.

Джерельні приписи

1. **Вербець В.В.** Соціально-педагогічний моніторинг у вузі. Методологія. Методика. Організація [Текст] / В.В. Вербець. – Рівне: РДГУ, 2002. – 309 с.
2. **Волос М.** Ціннісні орієнтації в структурі особистості [Текст] / Марія Волос // Наук. записки. Серія: педагогіка і психологія. – Острог. – 1998. – № 5. – С. 12-15.
3. **Здравомыслов А.Г.** Потребности. Интересы. Ценности / А.Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1986. – 223 с.
4. **Кузнцова О.А.** Моральне виховання студентів вищих навчальних закладів [Текст]: навч. посіб. / О.А. Кузнцова. – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2006. – С. 28-29.
5. **Куртєва Т.С.** Морально-ціннісні орієнтації як засіб формування гуманістичного спілкування [Текст] / Т.С. Куртєва // Пед. науки. Зб. наук. праць. – Вип. 31. – 2002. – С. 211-213.
6. **Моральна свідомість та самосвідомість особистості** [Текст] / за ред. проф. М.В. Савчина, доц. І.М. Галяна. – Дрогобич, 2009. – 288 с.
7. **Норов О.** Гуманістичні ціннісні орієнтації [Текст] / Олександр Норов // Рідна школа. – 1997. – № 11 (816).
8. **Павліченко А.** Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості [Текст] / Анатолій Павліченко // Психологія і суспільство. – 2005. – № 4.
9. **Столович Л.Н.** Природа этической ценности / Л.Н. Столович. – М.: Политиздат, 1972. – 271 с.
10. **Ядов В.А.** Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / В.А. Ядов. – М.: Академия, 1979. – 84 с.

Резюме

Порушується питання однієї із найважливіших проблем сучасної молоді: формування її морально-етичних цінностей та орієнтацій як важливих складових духовно-морального розвитку особистості.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, моральні цінності, студентська молодь.

Summary

The article brings up into consideration one of the most important problems of modern youth: forming their moral-ethic values and orientations as main elements of inner development of an individual.

Key words: value orientations/system, moral values, student youth.

ЗМІСТ І ТОМУ

Постоловський Р.М. Українська культура в умовах сучасної вищої школи	3
Виткалов В.Г. Українська культура як об’єкт наукового дослідження	6
<i>Розділ I.</i>	
Культурна динаміка України у контексті глобалізаційних проблем	11
<i>Кліценко С.В.</i> «Західницькі» концепції розвитку української культури	11
<i>Михайлов В.О.</i> Постмодернізм у художньо-філософському просторі: концепції світосприйняття	17
<i>Парфенюк І.М.</i> Культурна глобалізація як феномен доби	21
<i>Лопатіна В.Р.</i> Проблеми історії української журналістики	24
<i>Герасимчук Л.М.</i> Інтелектуалізація нації в процесі технологізації освіти	28
<i>Кулаковська В.В.</i> Формування бренду книговидавництва як одного з інструментів сучасної реклами книг в Україні	30
<i>Чудюк Г.М.</i> До проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій студентської молоді	34
<i>Жалко Т.Й.</i> Молодіжна субкультура: стиль життя чи криза суспільства (на прикладі неформального молодіжного об’єднання готів м. Луцька)	37
<i>Глазунова Т.В.</i> Сенс життя і проблеми духовності в контексті ціннісних орієнтацій молоді	41
<i>Петрушкевич А.В.</i> Концепт несвідомого в теорії культури: класичний психоаналіз	45
<i>Гуль М.М.</i> С.Гроф та проблема змінених станів свідомості	48
<i>Хилюк В.Л.</i> Молода людина на шляху самореалізації: ціннісні орієнтації	52
<i>Хомярчук А.П.</i> Національні цінності у формуванні духовності майбутніх педагогів у процесі художньо-трудової діяльності	55
<i>Савчин Л.М.</i> Танцювальний простір у контексті сучасних реалій молоді	58
<i>Бунечко А.В.</i> Використання сучасних інформаційних технологій збереження культурної спадщини	61
<i>Каплун О.О.</i> Музей історії південної залізниці: від створення до сьогодення	64
<i>Сажок О.В.</i> Формування та склад фонду бібліотеки Острозького Кирило-Мефодіївського братства (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.)	66
<i>Смирнова Т.В.</i> Просвітницькі ідеї на Волині у першій чверті ХІХ ст.	70
<i>Ясінський М.М.</i> Українські етнічно-політичні клуби Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст.	74
<i>Галамай О.М.</i> Бібліотечний фонд державного архіву Рівненської області	79
<i>Гузій Х.С.</i> Уляна Кравченко в культурному відродженні Галичини	83
<i>Лебедюк Є.Н.</i> Зародження п’ятидесятницького руху в Україні	85
<i>Кюнцилі Р.В.</i> Вітчизняна культура і виховна система українців Канади	90
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н.</i> Іслам і жінка (коранічні погляди на становище жінки в сім’ї та суспільстві)	93
<i>Кучина Н.І.</i> Імідж сучасного керівника	97

Розділ II.

Освіта і виховання як основа розвитку культури XXI століття	103
<i>Скнар О.І.</i> Сучасне студентство та нові підходи до його виховання	103
<i>Костюк Т.В.</i> Сутність інноваційних технологій вітчизняного освітнього процесу	107
<i>Мельничук С.Ф.</i> Мистецькі конкурси в РДГУ як засіб творчого росту студентства	111
<i>Білецька О.О.</i> Глобалізація як фактор становлення сучасної мовної культури	113
<i>Ніконенко Т.М.</i> Наукові принципи викладання культурологічних дисциплін	119
<i>Шендрюк Ю.</i> Суржик як атрибут культури мовлення та спілкування сучасної молоді	123
<i>Хандрюк О.</i> Навчально-виховна система в діяльності Пласту	125
<i>Трофімюк О.</i> Родинне виховання як фактор соціалізації дітей із особливими потребами	130
<i>Грипич С.Н.</i> Дитяча література як засіб морального виховання та формування духовної культури дітей	133
<i>Авраменко С.М.</i> Специфіка регулятивної функції комунікативної категорії толерантності у міжособистісному та соціальному аспектах	136
<i>Мартинюк Т.А.</i> Вплив морально-етичних цінностей референтної групи на мотивацію підлітків до вживання психоактивних речовин	138
<i>Момотюк Л.С.</i> Формування вмінь педагогічного спілкування у студентів-інструменталістів у процесі професійної підготовки	141
<i>Лукач О.М.</i> Педагогічні умови виховання моральної культури у студентів педагогічних ВНЗ	145
<i>Чихурський А.С.</i> Функціональні зони та організація робочого місця в класі для художніх робіт	149
<i>Ліштван А.М.</i> Соціальні чинники гендерного виховання молодших школярів	151
<i>Водолазський Р.О.</i> Етнопсихологічні особливості в сучасних навчальних виданнях з української мови та літератури	156
<i>Андронova І.Ф.</i> Традиції мистецької освіти в Україні	160
<i>Стеблецька Г.Е.</i> Форми вивчення культурологічного матеріалу як засіб розвитку креативності майбутніх вчителів	164
<i>Ковальчук І.Л.</i> Роль українознавчої освіти у духовному відродженні нації періоду трансформації	169
<i>Китайчук Г.В.</i> Навчальна екскурсія як метод активізації навчально-виховного процесу	173
<i>Дука П.П.</i> Вокальні методики другої половини XX століття	177
<i>Артерчук Т.О.</i> Німецький досвід використання релігії у моральному вихованні школярів	179